

Stručni rad

UDK 821.163.4(497.16):929

Radojević D.

Aleksandar RADOMAN (Podgorica)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

aleksandar.radoman@fcjk.me

**IN MEMORIAM
DANILO RADOJEVIĆ (1932–2019)**

Smrću Danila Radojevića montenegriskoga je ostala bez još jednoga od svojih utemeljivača, a Crna Gora bez naučnika i stvaraoca koji je cijeli život posvetio osvjetljavanju zapretnih slojeva crnogorskoga historijskog i književno-jezičkoga nasljeđa, te demistifikovanju starih nametnutih zabluda o Crnoj Gori i Crnogorcima.

Danilo Radojević pripada najužem krugu crnogorskih intelektualaca koji su 60-ih godina XX vijeka fundirali savremenu montenegristiku. Teško je zamisliti kakvu sintezu o crnogorskoj kulturologiji, historiografiji, njegologiji, medievistici i sl. – bez oslonca na studije i radove Danila Radojevića. Za razliku od današnjih suviše usko specijalizovanih i prilično neznanih i površnih naučnih i kulturnih djelatnika, predstavnici starije generacije morali su kompenzovati sve ono što je institucionalno nedostajalo Crnoj Gori. Stoga su bili aktivni u svim segmentima humanističkih nauka – i kao historičari, i kao književni kritičari, i kao jezikoslovci, i kao književni historičari, a neki od njih – poput Danila Radojevića – bili su aktivni i kao književnici.

Danilo Radojević rođen je u Mokrome, kraj Šavnika, 14. VII 1932. godine. Gimnaziju je završio u Nikšiću, a diplomirao i magistrirao na Filološkom fakultetu u Beogradu. Doktorsku disertaciju „Geneza stvaralaštva Mirka Banjevića“ odbranio je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Radio je u Sekretarijatu za prosvjetu i kulturu grada Beograda, a potom kao savjetnik u Zavodu za zaštitu spomenika kulture Beograda. Od 1990. godine do penzionisanja bio je rukovodilac Naučnoistraživačkog odjeljenja Arhiva Crne Gore na Cetinju. Objavio je 18 autorskih knjiga, priredio 17 knjiga te nekoliko desetina studija, eseja i novinskih članaka. Preminuo je u Podgorici, 4. I 2019. godine.

O njegovu radu historičar književnosti Krsto Pižurica je zapisao: „Danilo Radojević je znani nam crnogorski književnik i kulturni poslenik koji je već duže vremena prisutan na crnogorskoj kulturnoj i društvenoj sceni. On je jedan od najangažovanijih crnogorskih intelektualaca što utikvaju sebe u savremena crnogorska previranja i utiču na tokove društvene svijesti današnje Crne Gore. Danilo sa svojim bratom Radojem spada u najuži krug onih kulturnih radnika koji rade na revitalizaciji crnogorske državnosti i vaspostavljanju samobitnosti crnogorskoga naroda i njegove nacije. Visoko obrazovan i učen Danilo Radojević imponuje crnogorskoj intelektualnoj eliti koja se, u svojoj grčevitosti, oslobađa retardirane prošlosti i trasira nove puteve crnogorskoga društvenog i kulturnog života.“

Kao i brat mu Radoje, za takav rad Danilo je Radojević bio „nagrađen“ zabranom objavljivanja radova 1972. godine (tzv. Bijela knjiga). No i prije te zvanične zabrane, njima je objavljivanje u Crnoj Gori praktično bilo onemogućeno, pa su svoje stavove mogli iznositi samo u ondašnjim hrvatskim časopisima (koji su takođe uskoro proglašeni nacionalističkim). Na šednici CK SK Crne Gore, 24. XII 1971. godine, konstatovano je: „Crnogorski separatisti Danilo i Radoje Radojević i Vojislav Nikčević objavljivali su svoje tekstove u onim glasilima u Hrvatskoj u kojima su, prema sadašnjoj ocjeni tih sredina, nacionalisti imali bitnog uticaja. Izgovor je bio da su za njih glavna sredstva informisanja u Crnoj Gori zatvorena, što je tačno.“

Premda je po svojem obrazovanju u prvome redu historičar književnosti i filolog, Radojević se od početaka bavljenja naukom uspješno ogledao i u drugim naučnim disciplinama – kulturnoj, političkoj, vojnoj i crkvenoj istoriji, arhivistici, heraldici, jezikoslovlju... Sagledan s ove distance čini se da se naučni opus Danila Radojevića, zapravo, u kontinuitetu izgrađivao oko zanemarenih, tabuiziranih pitanja crnogorske istorije i kulture. Tako već na samome početku njegove naučne karijere, krajem šezdesetih godina XX stoljeća, sriječemo niz kritičkih i polemičkih radova vezanih za crnogorsku istoriju, jezik i kulturno nasljeđe koje je publikovao u značajnim južnoslovenskim časopisima toga vremena.

Tokom decenija predanoga istraživačkoga rada Radojević je otvorio i problematizovao brojna pitanja vezana za crnogorsku političku, vojnu i kulturnu istoriju. Nekim od tih pitanja nerijetko se i vraćao, pa je njima posvećivao i djela monografskoga karaktera. Primjera radi, višedecenijski trud i pionirski posao na osvjetljavanju povijesti Crnogorske pravoslavne crkve, preporučio ga je da bude autor jedinice „Crnogorsko-primorska mitropolija“ za drugo izdanje *Enciklopedije Jugoslavije*, a ta ga je iz poznatih kuhinja beskrupulozno napadana jedinica ponukala na dalji naučni angažman, što je rezultiralo pojavom kapitalne knjige *Iz povijesti hrišćanskih crkava u Crnoj Gori: crkveno-povijesne rasprave* (2000). Teme crnogorskih potuđenika i uzroka nestanka crnogorske države 1918. godine, kojima se kontinuirano više decenija u brojnim studijama bavio, iscrpan leksikografski opis dobiće u knjizi *CXIV godina i ličnosti (1827–1941). Prilog leksikonu ličnosti koje su doprinijele nestanku crnogorske države* (2011). Višedecenijsko bavljenje proskribovanim autorima, Sekulom Drljevićem i Savićem Markovićem Štedimlijom, Danilo Radojević će takođe zaokružiti posebnim izdanjima njihovih djela.

No poseban doprinos Radojević je dao crnogorskoj književnoj istoriografiji. U tome opusu, pored značajnih monografija, studija i oglada o raznovrsnim fenomenima crnogorskoga književnoga nasljeđa, posebno mjesto pripada priređenim izdanjima. Pored dva izdanja Njegoševa *Gorskoga vijenca*, *Antologije crnogorske revolucionarne poezije*, dragocjenog dokumentarnog svjedočanstva *Pisma Vuku Karadžiću* Vuka Popovića, vrijedne knjige Milana F. Rakočevića o Njegošu te dijela zaostavštine Radoja Radojevića i već pominjanih knjiga Sekule Drljevića i Savića Markovića Štedimlje, Radojević je crnogorsku književnu historiografiju i folkloristiku zadužio finalizovanjem antologijskoga izbora crnogorskih narodnih basni *Kad je sve zborilo* njegova rano preminuloga brata Radoja, za koji je Danilo napisao predgovor i pogovor, publikovanjem antologijskoga izbora crnogorskih narodnih priča *Potopno vrijeme* te osobito priređivanjem rukopisa *Tužbalica* Vuka Vrčevića, za koji je napisao i instruktivan predgovor. Kad se zna da je taj etnološki, folkloristički, književno i jezički neprocjenjiv Vrčevićev rukopis na objavljivanje čekao cijelih 118 godina, značaj Radojevićeva izdanja postaje i očitiji.

Dvojici crnogorskih pisaca Radojević je posvetio posebnu pažnju – Petru II Petroviću-Njegošu i Mirku Banjeviću. Dok je njegova magistarska radnja tretirala probleme vezane za Njegoševo književno djelo, u doktorskoj disertaciji odbranjenoj na Filozofskome fakultetu u Zagrebu 1978. godine pozabavio se genezom stvaralaštva Mirka Banjevića. Radove o Njegošu Radojević je počeo objavljivati od 1967. godine, a kruna njegova nješkošološkoga rada su dvije knjige – *Studije o Njegošu* (1974) i *Studije o Njegošu. Njegoševa raskršća* (2011).

Najveći dio radova vezanih za izučavanje crnogorske književne baštine Radojević je objavio u knjigama *Crnogorska literatura i tradicija* (1993), *Dukljanski horizonti* (1995), *Crnogorci na limesu* (1999), *Od književnog do povijesnog* (2003) i *Opet crnogorske teme* (2009).

Radojević je zadužio i crnogorsku medievistiku istraživanjem crnogorske srednjovjekovne hronike *Kraljevstvo Slovena Popa Dukljanina*, o kojoj je od 1969. godine kontinuirano pisao. Vrhunac tih istraživanja svakako je priređeno izdanje te hronike, koje je u izdanju Fakulteta za crnogorski jezik i književnost objavljeno 2016. godine u povodu 1000-godišnjice smrti dukljanskoga kneza Vladimira. Uz Rotkovićevo izdanje Orbinijeve talijanske redakcije hronike, to je dosad najkompletnije izdanje *Kraljevstva Slovena Popa Dukljanina* objavljeno u Crnoj Gori.

Kad se Radojevićev naučni opus sagleda kao cjelina, nameće se utisak da je riječ o jednome od najsuptilnijih tumača crnogorske istorijske i književno-jezičke baštine, utemeljivaču moderne crnogorske književne historiografije i vrijednome pregaocu na poslu očuvanja crnogorske nacionalne, kulturne, jezičke i književne samosvijesti.